

Probleme de delimitare a fondurilor arhivistice create de instituțiile din învățământul preuniversitar

NICOLAE CHIPURICI

Instituțiile din domeniul învățământului public au un trecut secular în țara noastră¹ și au creat și creează atât documente școlare, cât și documente de administrație școlară. Din aceste documente, Arhivele Statului au preluat și preiau (în ultimele două decenii tot mai mult) în depozitele lor. Spre exemplu, Filiala Arhivelor Statului județul Mehedinți are preluate în depozitele sale 232 de fonduri școlare, respectiv: 156 de școli primare cu patru, cinci și șapte clase, 30 de școli de specialitate, 14 licee, 12 gimnazii, două școli elementare, două cursuri de calificare, un institut, un inspectorat școlar, două instituții preșcolare și 3 asociații școlare.

De la Regulamentul Organic și până la Reforma învățământului din anul 1948 și după aceea până în prezent, școala românească a cunoscut nu puține schimbări de formă, structură și conținut. Aceste schimbări, mai ales din și de după anul 1948, au fost adesea radicale, noul profil de activitate, organizarea și gradul școlii succesoare nemaiavând nimic comun cu instituția școlară predecesoare, în afară de faptul că aceasta, istoricește, a fost antecesoarea sa și, ca urmare, i-a preluat baza materială, personalul didactic și administrativ și elevii. Spre exemplificare, menționăm câteva cazuri de astfel de schimbări, care au fost radicale mai ales din punct de vedere al profilului de activitate (specialitate). Astfel, în toamna anului 1949, un număr mare de *școli tehnice profesionale de băieți și de fete* au fost transformate în *școli pedagogice de băieți și de fete*. În anii 1954–1956, unele dintre aceste școli pedagogice din țară au fost transformate în școli medii (deci de cultură generală) sau în alte școli cu un alt profil de activitate (energetic, de construcții, agricol). Începând cu anul școlar 1975/76, licee teoretice (deci de cultură generală) au fost transformate în licee industriale, agroindustriale etc.

De-a lungul activității sale, nici școlii primare românești nu i-au lipsit schimbările de denumire, de structură și de durată școlară. Astfel, de la școala publică sâtească cu clasele I–III și durata de trei ani, după 1861 s-a trecut la școala comunală cu clasele I–IV și durata de patru ani; de la 1890–1924, la școala primară de tip rural cu clasele I–V și durata de 5 ani și de la 1924/25–1947/48 la școala primară cu clasele I–VII și durata de șapte ani, situație care a continuat în cadrul școlii elementare de 7 și 8 ani, doar clasele V–VII și apoi V–VIII având valoare de curs gimnazial. S-a schimbat deci denumirea acestei școli primare (elementare) de nenumărate ori (uneori s-a revenit la denumiri anterioare), s-a dezvoltat gradul școlii și durata, dar profilul activității a rămas același (cel de cultură generală, primară sau elementară). Acesta este elementul constant, numitorul comun și acest element constant se impune ca factor determinant în constituirea și delimitarea fondurilor de arhivă create de către aceste instituții de învățământ. (Vezi anexa nr. 1).

¹ Învățământul public sâtesc a fost organizat în Țara Românească în toamna anului 1838, județul Mehedinți ocupând un prim loc în înfăptuirea acestei organizări. Vezi G.D. Iscriu, *Începuturile învățământului public la sate în județul Mehedinți (1838–1848)*, în „Drobeta”, Turnu Severin, 1976, p. 185 și urm.

Așadar, din transpunerea în practică, de-a lungul timpului, a legislației de organizare și funcționare a învățământului nostru primar, gimnazial și liceal au rezultat înființări de instituții școlare, uneori și desființări, dar cel mai adesea au rezultat dezvoltări de instituții școlare care, în pofida faptului că și-au schimbat gradul și denumirea, au devenit mixte sau nu, și-au păstrat profilul de activitate, respectiv de *pregătire a absolvenților*, ceea ce le-a asigurat continuitatea, dincolo de schimbările suportate. Atunci când și profilul de activitate al școlii a fost schimbat (de cultură generală, industrială, comercială, agricol, sanitar, chimic, energetic, informatic, sportiv, juridic etc.), a luat ființă o instituție școlară nouă, predecesora încheindu-și activitatea.

Dacă nu ținem seama de profilul de activitate și schimbarea sa, avem un complex de documente create în decursul timpului de o instituție școlară care, sub diferite denumiri, profile de activitate și în localități schimbate chiar, și-a continuat activitatea și o continuă chiar și în prezent. Este modul cel mai facil și simplist de organizare a unor arhive școlare numai după principiul istorismului, de dragul exagerat al continuității cu orice preț. Istoricismul nu asigură descoperirea elementelor esențiale care diferențiază, deosebesc un liceu de altul, un gimnaziu de altul, o școală primară de alta. Profilul de activitate al acestor instituții de învățământ și localitatea unde funcționează (în cazul școlilor primare, elementare și gimnaziale circumscripția școlară este obligatorie) sunt elementele de diferențiere și deosebire radicală a instituțiilor școlare de același fel și grad: licee, școli medii, gimnazii, școli secundare, școli primare, școli profesionale etc.

Să urmărim un exemplu. În anul 1898, la Turnul Severin a luat ființă Școala profesională inferioară (gr. I, elementară) de fete. În anul școlar 1935–1936 a funcționat ca Gimnaziu industrial de fete, apoi ca Liceu industrial de fete (1936–1948), Școală tehnică profesională de fete pentru confecțiuni femeiești (1948–1949), Școala pedagogică de educatoare (1949–1955), Școala medie nr. 2 (1955–1965, Liceul nr. 2 (1965–1972), Liceul industrial (1972–1988).

Istoriceste este aceeași instituție școlară, sub denumiri diferite, grade de învățământ diferite, diferită și din punct de vedere al populației școlare după sex, dar radical diferită, în diferite etape, din punct de vedere al profilului de activitate, până la 1949 - profesional - industrial; de la 1949–1955 - pedagogic; de la 1955–1972 teoretic (de cultură generală medie); de la 1972–1988 inclusiv - silvic.

În depozit putem arhiva documentele create sub aceste denumiri instituționale, în ordine cronologică, adică după evoluția lor istorică. Dar unde este delimitarea și fondarea arhivistică? Nu există, pentru că elementul de constituire și delimitare, respectiv profilul de activitate, nu a fost luat în seamă. Desigur, mai ușor, simplist, dar și greșit ar fi ca fiecărei denumiri să i se constituie un fond arhivistic separat și distinct. S-ar trece de la o extremă la alta, adică de la un complex arhivistic la fărâmițarea sa fără nici o noimă.

De regulă, denumirea unei școli precizează profilul de activitate al instituției denumite, gradul de pregătire pe care îl asigură, dacă este mixtă sau nu și localitatea unde funcționează. La constituirea și delimitarea fondurilor create, trebuie să se țină seama și să se cerceteze, cu atenție, denumirea. Transformarea unei școli de băieți sau de fete într-una mixtă este o dezvoltare, nu o schimbare a profilului de pregătire. De asemenea, ridicarea în grad a unei școli (de la gradul I la gradul II, de la gimnaziu la liceu, de la elementar la mediu etc.) este o dezvoltare a profilului de pregătire, nu o schimbare a acestui profil, după cum trecerea unei instituții școlare de la grad superior la grad inferior este o diminuare a profilului, nu o schimbare radicală a acestuia. Trecerea de la un profil de activitate (de pregătire a elevilor) la altul constituie însă o schimbare de esență a profilului de pregătire școlară.

Ca grad, toate liceele sunt aceleași. După profilul de activitate și localitatea unde funcționează ele se deosebesc, sunt inconfundabile, se delimitează. Căci un liceu pedagogic este una și un liceu industrial-energetic care i-a succedat este altceva, deși ambele sunt licee. Licee cu același profil funcționează în localități diferite. Și totuși, ele sunt deosebite, nu pot fi reunite într-un singur fond arhivistic. Ceea ce le diferențiază și delimitează radical este localitatea de funcționare.

S-ar putea formula chiar o regulă: când instituția școlară își schimbă denumirea, gradul etc., dar își menține profilul de activitate și localitatea de funcționare se creează și se constituie un singur fond arhivistic. Schimbarea localității, ca urmare a unei evacuări, refugiu sau altă situație tranzitorie confirmă această regulă.

Gimnaziile unice, înființate în anul 1945 pe lângă toate școlile secundare, ca și pe lângă școlile primare din localități rurale, deși au fost concepute și ordonate ca instituții școlare de sine stătătoare, în fapt, în cazul organizării lor pe lângă licee, gimnazii și alte școli secundare, ele, gimnaziile unice nu au avut nici conducere și administrație separată, nici sigiliu, registratură și arhivă aparte. Au constituit, în fapt, o parte componentă a școlii pe lângă care au fost organizate, asigurând, în anii 1945–1948, clasele I–III gimnaziale ale tuturor școlilor secundare din țară. Documentele create de și pentru un astfel de gimnaziu unic nu pot constitui un fond arhivistic, ci parte a fondului școlii pe lângă care a funcționat.

Nu același lucru s-a petrecut cu gimnaziile unice înființate în mediul rural, unde au avut organizare separată, conducere, sigiliu și arhivă școlară distincte. Aceste gimnazii au creat fonduri de arhivă care se cer organizate separat de cele ale școlilor primare de 7 ani care le-au „găzduit”.

O dezvoltare, prin lărgirea atribuțiilor și a competențelor, au cunoscut, în anul 1940, revizoratele școlare județene, de-acum denumirea lor devenind cea de inspectorate școlare județene. În aprilie 1949, prin organizarea comitetelor provizorii județene aceste inspectorate au fost desființate, în locul lor și în cadrul comitetelor provizorii județene și de plase luând ființă secții (secțiuni) de învățământ. Aceste secțiuni ca și succesoarele lor raionale și regionale, până în februarie 1968, au fost, din punct de vedere organizatoric, părți structurale ale comitetelor provizorii, respectiv ale sfaturilor populare raionale și regionale. În februarie 1968 au fost reînființate inspectoratele școlare județene, dar nu ca structuri ale aparatului propriu al consiliilor populare județene, ci ca organe de specialitate de sine stătătoare, cu dublă subordonare.

Acestea sunt date de organizare și cronologie, de istorie, dar instituția, în esența activității și a atribuțiilor sale, a rămas aceeași. În această optică, sunt temeuri să organizăm documentele create de revizorate, inspectorate, secții de învățământ și de actualele inspectorate școlare într-un singur fond arhivistic deschis. Însă, incluzând și secția de învățământ din anii 1949–1968, „spargem” totul unitar arhivistic al comitetului provizoriu și sfatului popular. Cum procedăm? Inchidem fondul inspectoratului școlar în aprilie 1949 și îl redeschidem în 1968? Îl închidem și, în 1968, redeschidem un al doilea fond cu aceeași denumire? Din punct de vedere organizatoric documentele anilor 1949–1968 nu pot fi reunite acestui fond, ci sfatului popular raional sau regional.

Este adevărat că aria teritorial-administrativă a județelor organizate în februarie 1968 diferă de cea a județelor de până în anul 1950. Dar, pe baza principiului de activitate, fondurile inspectoratelor școlare județene închise în 1949 le deschidem și le dezvoltăm cu cele înființate în anul 1968. Acest punct de vedere

trebuie acceptat. Altfel, vom avea două fonduri cu aceeași denumire: Inspectoratul școlar al județului...

Fondurile arhivistice create de instituțiile școlare maghiare din Transilvania și Banat, după 1 decembrie 1918, se continuă cu cele ale statului român? Cu alte cuvinte apartenența instituției la un stat sau altul constituie un criteriu în fondarea documentelor unei instituții care a continuat de la un stat la altul, deși statele respective au desfășurat activitate diferită, chiar contrarie, în conformitate cu politica în domeniu, promovată de statul respectiv? Este o problemă care trebuie analizată foarte temeinic și sub toate aspectele pentru a stabili un mod corespunzător de rezolvare cu respectarea adevărului istoric.

Menționăm că, în ceea ce privește școlile, în Transilvania și Banat românii au avut școlile lor, nu de stat, ci confesionale, numărul școlilor populare susținute de cele două biserici române ridicându-se la peste 3.000². Acestea sunt instituțiile școlare continuate după 1 decembrie 1918 de școlile românești de stat. Documentele acestor școli se pot constitui într-un singur fond arhivistic. La constituirea și delimitarea acestor fonduri arhivistice, profilul de activitate (pregătire și domeniu), ca și localitatea nu mai pot avea rolul determinant în delimitarea fondurilor arhivistice. Apartenența statală, istoricul ne pot ajuta în rezolvarea acestei probleme de delimitare și fondare a documentelor.

Insotim prezentarea noastră cu șase anexe care reprezintă modalități practice de delimitare a documentelor create de instituțiile școlare preuniversitare în vederea fondării lor arhivistice. Este o opinie și, evident, dezbateră este deschisă.

ANEXA NR. 1

DENUMIRI SUCCESIVE ALE INSTITUȚIEI ȘCOLARE

A) Școala primară, elementară și generală

Nr. crt.	Denumirea școlii de-a lungul timpului	Anii extremi	Profilul școlii	Observații
1.	Școala publică (sătească) din 1838- 1861	1838-1861	cultură generală	Un singur fond arhivistic deschis având toate aceste denumiri
2.	Școala comunală din...	1861-1984	..	
3.	Școala primară din...	
4.	Școala primară de băieți din...	
5.	Școala rurală de băieți din...	
6.	Școala primară rurală de băieți din...	
7.	Școala primară rurală mixtă din...	
8.	Școala primară rurală din...	
9.	Școala primară mixtă din...	
10.	Școala elementară (de 4 sau 7 ani) din...	1948-1968	..	
11.	Școala generală (de 4, 8, 10 ani) din...	
12.	Școala cu clasele... din...	1988 - prezent	..	

Până la 1861 școala publică a funcționat cu clasele I-III și durată de 3 ani. Apoi, până la 1890, a funcționat cu clasele I-IV și durată de 4 ani. De la 1890-1924, școala primară de tip rural a funcționat cu clasele I-V și durată de 5 ani, după care

² Vezi Ioan Lupaș, *Din istoria Transilvaniei*, București, 1988, p. 257. La anul 1900, în „Neamul românesc literar”, Ioan Lupaș estima că din cele 17.342 de școli „popolare” câte se numărau în întregul regat ungar la acea dată, numai 1943 erau de stat.

în perioada 1925–1948, a fost dezvoltată la clasele I–VII și durată de 7 ani. După 1948, ca școală elementară și generală de 7, 8 și 10 ani, această instituție de cultură generală a fost înălțată în grad, asigurând atât pregătirea primară (elementară) a elevilor, cât și pe cea gimnazială.

Documentele create de o astfel de instituție școlară constituie un singur fond arhivistic (închis sau deschis), pe principiul profilului de activitate, același, al istorismului și al localității (circumscripției școlare) de funcționare.

ANEXA NR. 2

DENUMIRI SUCCESIVE ALE INSTITUTIEI ȘCOLARE

B) Școala secundară – liceu teoretic – liceu industrial

Nr. crt.	Denumirea școlii de-a lungul timpului	Anii extremi	Profilul școlii	Observații
1.	Școala secundară de fete gr. I	1919–1922	cultură generală	Un singur fond arhivistic
2.	Școala secundară de fete gr. I	1922–1923	"	închis
3.	Școala secundară de fete gr. II	1923–1925		
4.	Școala secundară de fete gr. II	1925–1943		
5.	Liceul (teoretic) de fete gr. II	1943–1953		
6.	Școala medie de 10 ani nr. 3	1953–1955		
7.	Școala medie nr. 3	1955–1956		
8.	Școala medie mixtă nr. 3	1956–1960		
9.	Școala medie nr. 3	1960–1965		
10.	Liceu 3	1965–1972		
11.	Liceul de cultură generală nr. 3	1972–1975		
12.	Liceul real umanist nr. 1	1975–1977		
13.	Liceul industrial nr. 5 Navrom	1977–1979	industrial-navigație	Alte 2 fonduri deschise
14.	Liceul industrial nr. 5 de chimie	1979 – prezent	industrial-de chimie	

Până la 1977, școala și-a menținut profilul de activitate, în grad a fost înălțat de la I la II (elementar la mediu), sfera de cuprindere s-a dezvoltat și după sexul populației școlare. În 1977 profilul școlii s-a schimbat, iar în 1979 din nou, continuitatea fiind numai una de natură succesoral-materială.

În anii 1957–1965, pe lângă școlile medii sau independente au funcționat școli de meserii și gospodărie (bucătărie, cofetărie etc.). Cele organizate pe lângă școlile medii pot fi considerate părți structurale ale acestor școli, pe lângă care au fost organizate și au funcționat, iar documentele create – parte componentă a fondului arhivistic creat de școala medie. Dacă luăm însă în considerare profilul de activitate, diferențierea devine evidentă și reclamă constituirea și delimitarea acestor școli de meserii și gospodărie ca fonduri arhivistice separate de școala medie.

ANEXA NR. 3

C) Gimnaziu – liceu teoretic

Nr. crt.	Denumirea școlii de-a lungul timpului	Anii extremi	Profilul școlii	Observații
1.	Gimnaziul din (Turnu Severin)	1883–1893	cultură generală	Un singur fond arhivistic
2.	Liceul „Traian” (Turnu Severin)	1893–1953	..	deschis cu toate
3.	Școala medie de 10 ani nr. 1 (Turnu Severin)	1953–1955		aceste denu-
4.	Școala medie nr. 1 (Turnu Severin)	1955–1956		miri
5.	Școala medie mixtă nr. 1 (Turnu Severin)	1956–1960		
6.	Școala medie nr. 1 (Turnu Severin)	1960–1965		
7.	Liceul nr. 1 (Turnu Severin)	1965–1975		
8.	Liceul de matematică-fizică „Traian” (Drobeta-Turnu Severin)	1975–prezent	..	

Profilul de activitate al școlii a rămas același. Gradul școlii s-a dezvoltat de la gimnaziu la liceu. Sfera de cuprindere după sex, de asemenea, s-a dezvoltat, din 1956 instituția școlară devenind mixtă. În acest caz, menținerea neschimbată a profilului de activitate potentează istorismul instituției și, dincolo de cele opt denumiri ale instituției, avem o singură școală și un singur fond arhivistic de la 1883 și până în prezent, respectiv un fond arhivistic deschis.

ANEXA NR. 4

D) Școala comercială – gimnaziu – liceu comercial, școală medie economică de construcții etc.

Nr. crt.	Denumirea școlii de-a lungul timpului	Anii extremi	Profilul școlii	Observații
1.	Școala comercială elementară (Turnu Severin)	1898–1963	comercial	Un singur
2.	Școala comercială serală, curs suprapus	1906–1931	..	fond arhivistic
3.	Școala superioară de comerț (Turnu Severin)	1924–1936		deschis cu toate
4.	Gimnaziul comercial de băieți Turnu Severin	1936–1937		aceste denu-
5.	Liceul comercial de băieți Turnu Severin	1937–1948		miri
6.	Școala medie tehnică de administrație economică Turnu Severin	1948–1951	ad-ție economică	
7.	Școala medie tehnică de comerț Turnu Severin	1951–1953	comerț	
8.	Școala medie tehnică de construcții	1951–1954	construcții	Alt fond
9.	Liceul economic (de administrație economică) Drobeta-Turnu Severin	1972–prezent	ad-ție economică	Alt fond

Documentele create de la 1898–1953 constituie un singur fond arhivistic. Documentele școlii medii tehnice de construcții se află în orașul Timișoara, unde școala s-a mutat în 1954 și unde a funcționat în continuare.

Documentele liceului economic se află la liceu. La preluare, vor fi adăugate fondului arhivistic deja existent la filială, constituindu-le într-un singur fond, după profilul de activitate care a fost și este cel comercial.

ANEXA NR. 5

E) Școală de menaj de gospodărie urbană – de gospodărie rurală-normală, de gospodărie rurală, de gospodărie urbană gr. I și II

Nr. crt.	Denumirea școlii de-a lungul timpului	Anii extremi	Profilul școlii	Observații
1.	Școala de menaj Strehaia	1928–1930 ian.	menaj	Un singur
2.	Școala de menaj Tr. Severin (cu clasele III-IV în lichidare în 1937/1938)	1930 ian. 1937	"	fond închis în 1948 prin desființarea școlii
3.	Școala de gospodărie urbană gr. I Turnu-Severin (clasele III și IV în lichidare)	1937–1938	gospodărie	
4.	Școala de gospodărie rurală gr. I Turnu Severin (clasele I și II)	1937–1938 (școală în formare)		
5.	Curs normal de gospodărie rurală Turnu Severin	1935–1942		
6.	Școala normală de gospodărie rurală Turnu Severin	1935–1942		
7.	Școala de gospodărie urbană gr. I Turnu Severin	1942–1945		
8.	Școala de gospodărie urbană gr. I și gr. II Turnu Severin	1945–1948*	"	

* Instituție școlară desființată prin reforma învățământului din 1948 și care a avut același profil de activitate (gospodărie).

Documentele au fost constituite într-un singur fond arhivistic, ordonate cronologic pe denumirile purtate de școală (acestea ca structuri în cadrul fondului) arhivate în depozit cronologic, pe denumirile avute de instituția de învățământ.

ANEXA NR. 6

F) Școala profesională (elementară sau inferioară de meserii), gimnaziul industrial, liceul industrial, școală tehnică profesională (de fete sau de băieți), școala pedagogică (de băieți, de educatoare) școală medie (mixtă), liceul industrial

Nr. crt.	Denumirea școlii de-a lungul timpului	Anii extremi	Profilul școlii	Observații
1.	a) Școala profesională de fete...	1892–1936	meserii	
	b) Școala elementară (inferioară) de meserii...	1921–1936	"	
2.	a) Gimnaziul industrial de fete...	1936–1937	"	
	b) Gimnaziul industrial de băieți...	1936–1941	"	
3.	a) Liceul industrial de fete...	1937–1948	"	
	Școala tehnică industrială gr. I	1941–1945	"	
	b) Liceul industrial de băieți	1945–1948	"	
4.	a) Școala tehnică profesională de fete	1948–1949	"	
	b) Școala tehnică profesională de băieți	1948–1949	"	
5.	a) Școala pedagogică de educatoare	1949–1954	pedagogic	
	b) Școala pedagogică de băieți	1949–1956	"	
6.	a) Școala medie mixtă nr. 2...	1954–1972	teoretic	
	b) Școala medie mixtă nr. 2...	1956–1972	"	
7.	a) Liceul industrial nr. 3...	1972–prezent	industrial chimic	

Documentele create de la 1892–1949 constituie un singur fond arhivistic: 1a – 4a – pentru fete: 1b – 4b – pentru băieți. Documentele de la 5a constituie un fond arhivistic nou, ca și cele de la 5b. Documentele de la 6a și 6b constituie un alt fond arhivistic (școală, liceu cu profil teoretic). De asemenea, documentele de la 7a au constituit tot un fond arhivistic de sine stătător în evoluția istorică a unei instituții școlare preuniversitare.